

چگونگی تربیت نسل انقلابی بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب از منظر

مقام معظم رهبری

ریحانه سادات فاطمی*

چکیده

از منظر مقام معظم رهبری به مثابه یک متفکر و اندیشمند اسلامی، هدف نهایی انقلاب اسلامی رسیدن به تمدن اسلامی است که بر چهار رکن دین، عقلانیت، علم و اخلاق بنا شده است و برای تحقق آن بایستی مراحل خودسازی و جامعه سازی پشت سر گذاشته شود. اولین نهاد در جامعه خانواده است و تربیت نسل در بستر خانواده شکل می گیرد. در تربیت فرزندان مهم ترین نقش از آن مادران است و مادران با تربیت صحیح می توانند در مسیر تحقق اهداف انقلاب و جامعه اسلامی پیش قدم باشند. بعد از مادران نوبت به آموزش و پرورش و مساجد می رسد که نقش بسیار مهمی در تحقق تمدن نوین اسلامی دارند. مقام معظم رهبری در بیانیه گام دوم انقلاب توصیه هایی در عرصه های علمی، اقتصادی و اخلاقی به جوانان داشته اند که با رعایت آنها رسیدن به تمدن نوین اسلامی آسان می شود.

کلیدواژه ها: انقلاب، تربیت، خانواده، روحیه انقلابی.

* طلبه سطح ۲، حوزه علمیه الزهرا شیراز، شماره تماس ۰۹۳۸۱۰۸۱۶۹۹

۱- مقدمه

از میان همه ملت های زیرستم، کمتر ملتی به انقلاب همت می گمارد و در میان ملت هایی که به پا خواسته و انقلاب کرده اند، کمتر دیده شده که توانسته باشند کار را به نهایت برسانند و به جز تغییر حکومت ها، آرمان ها انقلابی را حفظ کرده باشند. اما انقلاب پرشکوه ملت ایران که بزرگ ترین و مردمی ترین انقلاب عصر جدید است، تنها انقلابی است که یک چله ی پر افتخار را بدون خیانت به آرمان هایش پشت سر نهاده و در برابر همه ی وسوسه هایی که غیر قابل مقاومت به نظر می رسیدند، از کرامت خود و اصالت شعارهایش صیانت کرده و اینک وارد دومین مرحله ی خود سازی و جامعه پردازی و تمدن سازی شده است.

رهبر معظم انقلاب همواره تلاش داشته اند مبانی، ارکان، اهداف، ارزش ها و عناصر اساسی نظام اسلامی را تبیین و تشریح کنند و در تفسیر این مکتب سیاسی همواره محور و کانون مباحث را اندیشه و خط فکری و عملی امام خمینی (ره) قرار داده اند. در منطق ایشان جمهوری اسلامی شجره طیبه ای است که ریشه آن امام (ره) و آرمان های ایشان است و بدون منطق و اندیشه ایشان، معنا و مفهوم نمی یابد.

یکی از نگرانی ها نسبت به نسل سوم و چهارم انقلاب، افول نسبی ارزشهای اسلامی در آنها و کمرنگ شدن فضایل و کمالات اخلاقی است. دغدغه ای که نمی توان اهمیت آن را از دیده پنهان داشت.

با توجه به اهمیت حفظ ارزشهای انقلاب اسلامی، لازم است فرزندى تربیت کنیم که بار چنین رسالتی را بر دوش کشد و به نسل های بعدی انتقال دهد و این انقلاب را به انقلاب جهانی امام زمان (عج) متصل نماید.

۲- مفهوم شناسی تربیت انقلابی و اهمیت آن

۲-۱- مفهوم شناسی تربیت انقلابی

برای درک صحیح از تربیت انقلابی بر اساس بیانات مقام معظم رهبری ابتدا باید شناخت درست و روشنی از تربیت داشت.

تربیت برگرفته از کلمه «ربّ» به معنی مالک، سید و مربّی^۱ همچنین در لغت به معنای پرورش و تعلیم می باشد^۲

تعلیم و تربیت، بحث ساختن افراد انسانهاست. یک مکتب که دارای هدفهای مشخص است و مقررات همه جانبه ای دارد و به اصطلاح سیستم حقوقی و سیستم اقتصادی و سیستم سیاسی دارد، نمی تواند یک سیستم خاص آموزشی نداشته باشد؛ یعنی مکتبی که می خواهد در مردم طرحهای خاص اخلاقی، اقتصادی و سیاسی را پیاده کند بالاخره اینها را برای انسانها می خواهد، اعم از اینکه هدف فرد باشد یا جامعه^۳

هدف غایی تربیت انقلابی به معنای مصدری، عبارت است از پرورش مجاهد عدالت خواه عاقل، و به معنای حاصل مصدری عبارت است از پذیرش و التزام آگاهانه و اختیاری توحید، به ویژه ربوبیت تشریعی در ساحت اجتماع و سیاست و مبارزه عدالت خواهانه و مبتنی بر عقلانیت و نفی هرگونه حاکمیت غیر الهی^۴.

بنابراین تربیت انقلابی یعنی فراهم کردن زمینه برای همراهی انسان با پدیده انقلاب اسلامی در مسیر حرکت تکاملی آن.

روحیه ی انقلابی یعنی یک انسان انقلابی، شجاعت دارد، اهل اقدام و عمل است، ابتکار می

^۱ ابن منظور، لسان العرب، ج ۱۴، ص ۳۰۴.

^۲ دهخدا، لغت نامه دهخدا، ج ۱، ص ۷۲۱.

^۳ مطهری، تعلیم و تربیت در اسلام، ص ۱۵.

^۴ موسوی، تربیت انقلابی، ص ۳۰.

ورزد، بن بست شکنی می کند، گره گشایی می کند، از چیزی نمی ترسد، به آینده امیدوار است، به امید خدا به سمت آینده روشن حرکت می کند.^۱

۲-۲- اهمیت تربیت انقلابی

امروز جوان های ما در معرض تبلیغات مضر هستند و دشمنان انقلاب با انواع ابرازهای نوین ارتباطی، تلاش می کنند تا نسل جوان را از ارزش های انقلاب دور کنند. حال که این ودیعه ی الهی به دست ما رسیده باید در جهت حفظ ارزش ها و انتقال آن به فرزندانمان تلاش کنیم.

مقام معظم رهبری در این باره می فرمایند: «خدای متعال بشر را طوری آفریده که به تربیت احتیاج دارد. هم از بیرون باید او را تربیت کند و هم از درون. در مقوله مسائل معنوی، یکی تربیت فکر و قوای عقلانی اوست که می شود تعلیم و یکی تربیت نفس و قوای روحی و قوه غضبیه و شهویه اوست که می شود تزکیه. لذا انبیاء از اول تا نبی اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) هدف خود را تعلیم و تزکیه معین کرده اند^۲ «یزکیهم و یعلمهم الکتاب و الحکمه؛ پاکشان گرداند و کتاب و حکمت به آنها بیاموزد»^۳

برخی صاحب نظران بر این باورند که رمز پایداری و ماندگاری حکومت ها در گرو تربیت است. اگر بخواهیم در جامعه رشد و حرکت، ایمان و اعتقاد، شرافت و نجابت حکم فرما باشد نیاز است که در زمینه تربیت و تشویق و تنبیه دقت بسیار کنیم

معظم له در جایی دیگر می فرمایند: «امروز مهم ترین وظیفه ما تقویت روحیه انقلابی در نسل جوان است. اخلاق را هم به برکت روحیه دینی و انقلابی می شود تامین کرد. ما باید این جریان عظیم نیروی انقلابی را که خوشبختانه در بین جوان ها هست تقویت کنیم، به آن ها امید و پشتیبانی بدهیم. جوری نباشد که جریان انقلابی تضعیف بشود و جریان مقابل آن ها تقویت»^۴

۳- مفهوم شناسی بیانیه گام دوم انقلاب و آرمان های آن

^۱ -بیانات در دیدار دانش آموزان و دانشجویان ۱۳۹۵/۸/۱۲

^۲ - بیانات در خطبه های نماز جمعه ۱۳۷۶/۱۰/۱۲.

^۳ - جمعه:۲.

^۴ - بیانات در دیدار فعالان فرهنگی استان یزد و همدان ۱۳۹۶/۵/۳۰.

۱-۳- مفهوم شناسی بیانیه گام دوم انقلاب

رهبر معظم انقلاب در ۲۲ بهمن ۱۳۹۷ در بیانیه ای مهم و راهبردی به مناسبت چهلمین سالروز پیروزی انقلاب اسلامی و ورود جمهوری اسلامی به فصل جدیدی از زندگی به تبیین ویژگی های مسیر پر افتخار پیموده شده در چهل سال گذشته و برکات خیره کننده انقلاب در رساندن ایران عزیز به جایگاه شایسته ملت پرداختند و با تاکید بر امید واقع بینانه به آینده و نقش بی بدیل جوانان در برداشتن گام دوم به سمت آرمان ها، خطاب به جوانان، الزامات این جهاد بزرگ را در هفت سرفصل اساسی بیان کردند. یکی از مهمترین ویژگی های بیانیه گام دوم نگاه بلند و امید بخش رهبر معظم انقلاب درباره آینده انقلاب اسلامی و آرمان تمدن سازی اسلامی است.

۲-۳- آرمان های بیانیه گام دوم

در بیانیه ی گام دوم انقلاب، به ورود انقلاب به دومین مرحله ی خودسازی و جامعه پردازی و تمدن سازی اشاره شده است. در این مفهوم، خودسازی قدم اول در راستای جامعه سازی و تمدن سازی است؛ زیرا جامعه و تمدن، مرکب از انسان ها است و انسان، پایه و اساس است و دگرگونی انسان به مثابه تحول زیربنایی، به ایجاد تحول در جامعه می انجامد. چنان که در قرآن کریم آمده است: **إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ**^۱ خداوند سرنوشت هیچ قوم و ملتی را تغییر نمی دهد، مگر آن که آنان آنچه را در خودشان است، تغییر دهند.^۲

۱-۲-۳- خودسازی

خودسازی، اتخاذ روشی برنامه ریزی شده، دقیق و برگرفته از آموزه های توحیدی اسلام، برای مهاجرت از طبیعت و تعدیل هویت بشری، در جهت احیا و پرورش هویت انسانی و الهی انسان، در عرصه حیات عقلانی و عرفانی و در راستای تحقق جامعیت مظهری انسان نسبت به خدای تعالی و تقرب به اوست.^۳

خودسازی انقلابی، یعنی تلاش برای کسب معرفت انقلابی؛ بدین معنی که هرکسی، آگاه بر زمان

^۱ رعد: ۱۱

^۲ محسن قرائتی، تفسیر نور، ج ۴، ص ۳۰۵

^۳ مجله پرسمان، شماره ۷۷، ۱۳۸۸

اسراف و مناسبات مدیریتی خردمندانه است. انقلاب اسلامی راه نجات از اقتصاد ضعیف و وابسته و فاسد دوران طاغوت را به ما نشان داد.^۱

درون زایی اقتصاد کشور، مولدشدن و دانش بنیان شدن آن، مردمی کردن اقتصاد و تصدیگری نکردن دولت، برون گرایی با استفاده از ظرفیتهای بخش های مهمی برای حل مشکلات اقتصادی است. بی گمان یک مجموعه ی جوان و دانا و مومن و مسلط بر دانسته های اقتصاد در درون دولت خواهند توانست به این مقاصد برسند.^۲

در بیانیه گام دوم انقلاب چالش های درونی بر دو محور ساختار و رفتار متمرکز شده است. عیوب ساختاری مانند وابستگی به نفت، دولتی بودن بخشهایی از اقتصاد و یا بودجه بندی معیوب و نامتوازن و عیوب رفتاری نیز مانند نگاه به خارج و عدم توجه به ظرفیت های داخلی است. مشکل رفتاری نگاه به خارج و وابستگی ذهنی، گاهی ممکن است در مسئولین باشد، گاهی در توده های مردم و از همه خطرناک تر زمانی است که در بین نخبگان و اندیشمندان باشد. در این بیانیه الگوی اقتصاد مقاومتی به عنوان تنها راه حل چالش ها و عیوب اقتصادی در مسیر گام دوم انقلاب عنوان شده است.

۳-۵- در عرصه علمی

دانش آشکارترین وسیله عزت و قدرت یک کشور است. روی دیگر دانایی، توانایی است. بحمدالله استعداد علم و تحقیق در ملت ما از متوسط جهان بالاتر است. اما این راه طی شده با همه ی اهمیتش فقط یک آغاز بوده است. باید از مرزهای کنونی دانش در مهم ترین رشته ها عبور کنیم. اینک مطالبه ی عمومی من از شما جوانان آن است که این راه با احساس مسؤولیت بیشتر و همچون یک جهاد در پیش گیرد. سنگ بنای یک انقلاب علمی در کشور گذاشته شده و این انقلاب، شهیدانی از قبیل شهدای هسته ای نیز داده است. به پا خیزید و دشمن بدخواه و کینه توز را که از جهاد علمی شما بشدت بیمناک است ناکام سازید.^۳

در علم باید ما پیشرفت کنیم. البته علم هم خود، محصول فکر است. در حرکت به سمت

^۱ بیانیه گام دوم

^۲ همان

^۳ بیانیه گام دوم انقلاب

پیشرفت فکری، هیچ نایستی کوتاهی و کاهلی به وجود بیاید. خوشبختانه چند سالی است که این حرکت در کشور شروع شده؛ نوآوری علمی و حرکت علمی و به سمت استقلال علمی حرکت کردن^۱

۴-۵- در عرصه معنوی

یکی از اهداف بزرگ اجتماعی، ایجاد حیات طیبه اسلامی و جامعه ی اسلامی است. جامعه ای که افراد خود را فرصت بدهد که بتوانند به سوی این هدف حرکت کنند؛ جامعه ای آباد، جامعه ای آزاد، جامعه ای مستقل، جامعه ای دارای اخلاق والا، جامعه ای متقی و پرهیزکار؛ اینها اهداف جامعه ی اسلامی است. دنیایی که مقدمه ی آخرت است، دنیایی که انسان را ناگزیر به بهشت می رساند، ایجاد یک چنین دنیایی هدف کلان اجتماعی و سیاسی اسلام است.^۲

کسانی که تربیت انقلابی شده‌اند، بر اساس آموزه‌های دینی، اخلاق را رعایت می‌کنند و حاضر نیستند در هیچ صورتی اصول و آرمان‌های دینی را زیر پا بگذارند. جامعه‌ای که با چنین افراد انقلابی تشکیل گردد، امورات آن با پایبندی به اخلاق اداره شده و همین سبب امنیت و آرامش در فضای این جامعه می‌شود. در چنین جوامعی آسیب‌های اجتماعی همچون طلاق، بی‌عفتی، تجاوز به عنف و ... بسیار کم است. چنین افرادی، در مواجهه با انحرافات جامعه نمی‌تواند سکوت کند. چنین شخصی بر اساس دستور خداوند و اهل بیت (ع)، امر به معروف و نهی از منکر را وظیفه شرعی خود می‌داند و از کسی نمی‌ترسد. او با صراحت و بدون سیاست حرف خود را می‌زند. این روحیه، روحیه انسان‌های انقلابی است.

روایتی از پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) نقل شده که می‌فرمایند «مَنْ أَمَرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَى عَنِ الْمُنْكَرِ فَهُوَ خَلِيفَةُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ وَ خَلِيفَةُ رَسُولِهِ» کسانی که با امر به معروف و نهی از منکر بینند فاسقان را به خاک مالیده و از سقوط جامعه جلوگیری می‌کنند خلیفه و جانشین خدا و پیامبر در زمین هستند و اهداف الهی به وسیله

^۱ بیانات در نخستین نشست اندیشه های راهبردی، ۱۳۸۹/۰۹/۱۰

^۲ سیدعلی خامنه ای، معیشت پرهیزکارانه، ص ۵۶

آن‌ها در جامعه تحقق پیدا می‌کند.^۱

۶- نتیجه گیری

انقلاب اسلامی ایران، بزرگترین تحول در قرون اخیر است که با ارزش‌های ناب و اصیل اسلامی همراه بوده است و به همین دلیل همواره در معرض تهاجم فرهنگ غرب قرار داشته است و دشمنان با انواع ابزارهای نوین ارتباطی تلاش کرده‌اند تا نسل جوان امروز را از این ارزشها دور ساخته و فرهنگ انقلابی را در میان آنها کمرنگ سازند.

انتقال فرهنگها و تمدن‌ها و حفظ اصول و عناصر اصلی یک تمدن و فرهنگ در یک جامعه و انتقالش به سن‌های پی در پی، به برکت خانواده انجام می‌گیرد. و مادران نقش پررنگ تری در این امر دارند، بنابراین ضروری به نظر می‌رسد که نهادهای تربیتی و پرورشی در جامعه این روش‌ها و همچنین شیوه اجرای مناسب آن‌ها را به مادران آموزش دهند.

نهادینه کردن ارزشها در جامعه، نیاز به برنامه‌ریزی و سازماندهی دارد و مسئولیت این مقوله بر عهده کلیه نهادهای فرهنگی در جامعه، مخصوصاً آموزش و پرورش است و باید کار کلیدی و مبنایی انجام پذیرد. دستگاه تعلیم و تربیت به عنوان عظیم‌ترین نهاد فرهنگی، آموزشی و تربیتی کشور، رسالت پرورش و بالندگی نسل آینده را بر دوش دارد.

بنابراین حفظ و استمرار این نهضت به تقویت معنویت، اخلاق و دین در نسل‌های بعد بستگی دارد. و نسل جوان باید با همت و هوشیاری و سرعت عمل و ابتکار این راه را طی کند و بتواند در همه میدان‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و بین‌المللی شانه‌های خود را زیر بار مسئولیت قرار دهد. نگاه انقلابی و روحیه انقلابی و عمل جهادی را بکار بندد و ایران عزیز را الگوی کامل نظام پیشرفته‌ی اسلامی بسازد.

^۱ مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۲، ص ۱۷۹

فهرست منابع و مآخذ

قرآن

نهج البلاغه

منابع عربی

۱. ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، ج ۱۴، چاپ سوم، بیروت، بی تا
۲. عاملی حسن بن حر، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، قم، بی نا، بی تا

منابع فارسی

۱. امیدی، مهدی جهانی شدن و جهانی سازی اسلام، چاپ اول، قم، المصطفی، ۱۳۹۳
۲. خامنه ای سیدعلی، خانواده، چاپ اول، تهران، موسسه جهادی صهبا، ۱۳۹۲
۳. -----، مطلع عشق، چاپ یازدهم، تهران، انقلاب اسلامی، ۱۳۹۲
۴. -----، معیشت پرهیزکارانه، چاپ دوم، تهران، انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷
۵. خمینی، روح الله صحیفه نور، ج ۸ و ۵، چاپ چهارم، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۸۵
۶. دهخدا، علی اکبر لغت نامه دهخدا، ج ۱، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۴۲
۷. سپاه پاسداران انقلاب اسلامی پژوهشکده تحقیقات اسلامی، اخلاق اقتصادی، چاپ اول، تهران، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ۱۳۷۶
۸. صالحان جعفر، سلوک با فرزندان، چاپ هشتم، تهران، تراش، ۱۳۹۵
۹. قرائتی، محسن تفسیر نور، ج ۴، چاپ دوم، تهران، مرکز فرهنگی درس هایی از قرآن، ۱۳۸۸

۱۰. مصباحی، مبانی اقتصاد اسلامی، چاپ ششم، تهران، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۳
۱۱. مطهری، مرتضی تعلیم و تربیت در اسلام، چاپ نود و سوم، تهران، صدرا، ۱۳۹۲
۱۲. موسوی، سیدنقی تربیت انقلابی چیستی، چرایی، چگونگی، چاپ اول، تهران، زمزم هدایت، ۱۳۹۷
۱۳. یوسفی احمدعلی، درسنامه اقتصاد مقاومتی، چاپ اول، تهران، آفتاب توسعه، ۱۳۹۸